

CERTYFIKACJA PERSONELU I FIRM RELACJA ZE SPOTKANIA W MINISTERSTWIE ŚRODOWISKA

SŁOWO WSTĘPNE

Jak wspominaliśmy już w poprzednich publikacjach, Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 842/2006 „w sprawie niektórych fluorowanych gazów cieplarnianych”¹ weszło w życie bezpośrednio we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej w połowie br. Dość specyficzna konstrukcja tego aktu prawnego sprawia, że zdecydowana większość jego przepisów zacznie jednak obowiązywać dopiero od 4 lipca 2007 r., a część jego wymogów wprowadzonych zostanie jeszcze później – w lipcu 2008 r., a nawet 2009 r. W międzyczasie, kraje członkowskie muszą jednak uchwalić własną legislację uzupełniającą i uszczegóławiającą niektóre ogólne postanowienia Rozporządzenia o F-gazach. Proces ten formalnie rozpocznie się na początku 2007 r., niemniej już teraz bierzemy udział w przygotowaniu koncepcji i meritum tych przepisów. Jak zwykle, szczególną aktywność na tym polu wykazuje Krajowe Forum Chłodnictwa i Fundacja Ochrony Warstwy Ozonowej PROZON.

Przypomnę, że Rozporządzenie o F-gazach dotyczy wszystkich czynników chłodniczych z grupy HFC. Spośród nich najpopularniejszą jednoskładnikową substancją jest R134a oraz takie substancje, jak: R125, R143a i R32 występujące w wieloskładnikowych czynnikach typu R404A, R407C i R410A. Do grupy HFC należą także R417A i R419A, będące ekologicznymi zamiennikami typu „drop-in” za wycofywane z użycia HCFC-22 (R22).

Rozporządzenie koncentruje się na kwestii maksymalnego ograniczenia emisji substancji HFC. Działaniami, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu jest m.in. obowiązek odzysku tych czynników, odpowiednie etykietowanie butli i urządzeń, wprowadzenie obowiązkowych kontroli szczelności instalacji oraz ogólnoeuropejska certyfikacja personelu i przedsiębiorstw zaangażowanych w czynności określone w omawianym dokumencie.

CELE SPOTKANIA W MŚ

W dniu 4 października 2006 r., poniekąd m.in. z naszej inicjatywy, w Ministerstwie Środowiska odbyło się spotkanie z udziałem delegatów polskiego Rządu reprezentujących nas w tej mierze przed Komisją Europejską w Brukseli. Jego celem było poznanie opinii i potrzeb wszystkich branż, których dotyczy Rozporządzenie oraz przygotowanie stanowiska Polski na plenarne spotkanie „zainteresowanych stron”, które miało odbyć się niespełna tydzień później, 9 października. Należy z zadowoleniem przyjąć postępowanie Ministerstwa, które stara się zaangażować środowiska branżowe już od samego początku tworzenia dotyczącej nas legislacji. W rozdzielniku zaproszenia znalazło się ponad 30 instytucji i organizacji, choć nie wszystkie się zjawiły. Niemniej jednak,

¹ W dalszej części zwane „Rozporządzeniem o F-gazach” lub „Rozporządzeniem”.

wśród gości nie zabrakło przedstawicieli mediów chłodniczych oraz Krajowego Forum Chłodnictwa i Fundacji PROZON.

PRZEBIEG SPOTKANIA

Spotkanie rozpoczęła Pani Maria Kłokocka, Naczelnik w Departamencie Globalnych Problemów Środowiska i Zmian Klimatu Ministerstwa Środowiska. Przedstawiła pokrótce przyczyny wprowadzenia regulacji prawnych dot. stosowania gazów fluorowanych (F-gazów, w tym HFC). Zobowiązania takie wynikają z Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (z 1992 r.), której Polska jest stroną od 1994 r. oraz z Protokołu z Kioto. Polska zadeklarowała redukcję emisji gazów fluorowanych o 6% w najbliższych latach.

Pani Maria przewodniczyła Delegacji Rządu RP w Komitecie Regulacyjnym przy Komisji Europejskiej, zajmującym się zagadnieniami gazów fluorowanych oraz substancji zubożających warstwę ozonową. Członkami tej Delegacji byli także: doc. dr hab. Janusz Kozakiewicz, Dyrektor Biura Ochrony Warstwy Ozonowej oraz Pan Ryszard Purski, Główny Specjalista we wspomnianym departamencie MŚ.

Omówili oni najważniejsze postanowienia Rozporządzenia o F-gazach, ze szczególnym uwzględnieniem problemów zgłaszanych na wcześniejszych spotkaniach rządowych, organizowanych przez Komisję Europejską. Okazuje się bowiem, że Rozporządzenie niestety zawiera szereg niejasności i niespójności, choć jego cel jest szczytny, a wdrożenie tego aktu prawnego niewątpliwie przyniesie wiele korzyści nie tylko środowisku naturalnemu, ale także branży chłodnictwa i klimatyzacji oraz użytkownikom urządzeń i instalacji pracujących na czynnikach grupy HFC.

Podczas spotkania podsumowano wynikające z Rozporządzenia podstawowe obowiązki państw członkowskich UE oraz zadania „operatorów”². Oto one:

Data	Artykuł Rozporządzenia	Obowiązki rządów państw członkowskich
nie określona <i>(Data nie została określona w Rozporządzeniu, ale ten obowiązek musi zostać wypełniony przed zrealizowaniem pozostałych)</i>	--	identyfikacja operatorów, producentów, eksporterów i importerów urządzeń objętych Rozporządzeniem
4 lipca 2007	art. 5 ust. 1	przekazanie informacji o ustanowionych wymaganiach dotyczących szkoleń i certyfikacji

² „Operator” został zdefiniowany w Rozporządzeniu 842/2006 jako osoba fizyczna lub prawna sprawująca faktyczną kontrolę nad technicznym działaniem urządzeń i systemów podlegających temu aktowi prawnemu. W szczególnych przypadkach, państwo członkowskie UE może wyznaczyć właściciela, jako podmiot odpowiedzialny za zobowiązania operatora. Prawdopodobnie do tego będzie dążyła nasza legislacja.

4 lipca 2008	art. 5 ust. 1	ustanowienie krajowych wymagań dotyczących szkoleń i certyfikacji w oparciu o minimalne wymagania ustalone przez Komisję Europejską (oraz powiadomienie Komisji o tych wymaganiach)
4 lipca 2008	art. 13 ust. 1 i 2	ustanowienie kar za nieprzestrzeganie przepisów Rozporządzenia oraz powiadomienie Komisji Europejskiej o ustanowionych karach
4 lipca 2009	art. 5 ust. 4	zapewnienie, że przedsiębiorstwa, których dotyczy obowiązek ograniczania emisji z urządzeń oraz odzysku nabywają czynniki HFC tylko w przypadku, gdy odpowiedni personel posiada certyfikat, o którym mowa w art. 5 ust. 2
nie określona	art. 6 ust. 4	utworzenie dla odpowiednich branż systemu składania sprawozdań o emisji
nie określona	--	możliwość promocji alternatyw
nie określona	art. 14	możliwość utrzymania lub wprowadzenia bardziej restrykcyjnych środków ochronnych, zgodnie z procedurami ustalonymi w art. 95 Traktatu o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej – w odniesieniu do art. 7, 8 i 9 Rozporządzenia, lub w art. 175 Traktatu – w odniesieniu do pozostałych artykułów Rozporządzenia

Data	Artykuł Rozporządzenia	Obowiązki operatorów
4 lipca 2007	art. 3 ust. 1	zapobieganie emisji i dokonywanie naprawy wszelkich wykrytych wycieków, wykorzystując wszystkie środki, jakie są technicznie dostępne i nie powodują powstania nieproporcjonalnie wysokich kosztów
4 lipca 2007	art. 3 ust. 2	zapewnienie kontrolowania urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych zgodnie z harmonogramem zawartym w art. 3
4 lipca 2007	art. 3 ust. 3	zainstalowanie systemów dla wykrywania wycieków dla zastosowań zawierających ponad 300 kg czynników HFC; te systemy należy sprawdzać co 12 miesięcy
4 lipca 2007 <i>(W artykule brak daty, ale datę 4 lipca 2007 r. podała Komisja Europejska)</i>	art. 4 ust. 1	zapewnienie odzysku czynników HFC przez certyfikowany personel z urządzeń, o których mowa w art. 4, przed ich końcowym unieszkodliwieniem, w tym z urządzeń chłodniczych oraz butli jednorazowego i wielokrotnego użytku
4 lipca 2008	art. 3 ust. 6	prowadzenie dokumentacji dotyczącej ilości i rodzaju czynników HFC dopełnionych i odzyskanych, szczegółów dot. serwisowania, daty i wyników działań kontrolnych; dokumentacja będzie trzeba udostępnić na żądanie właściwym organom krajowym oraz Komisji Europejskiej
4 lipca 2008	art. 5 ust. 3	zapewnienie, że odpowiedni personel otrzymał niezbędny certyfikat

CERTYFIKACJA PERSONELU I FIRM – PROPOZYCJE KFCH I AREA

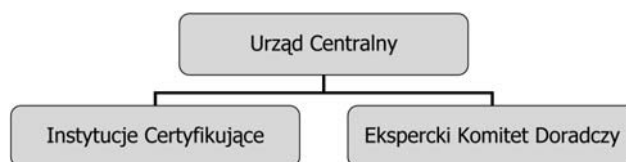
Zgodnie z programem spotkania, przedstawiciel Krajowego Forum Chłodnictwa Pan Marek Wawryniuk zaprezentował wspólne stanowisko KFCh oraz Europejskiego Stowarzysze-

nia Klimatyzacji i Chłodnictwa (AREA)³ w sprawie „*minimalnych wymagań dotyczących szkoleń i certyfikacji personelu i przedsiębiorstw zaangażowanych w instalację, konserwację i serwisowanie systemów i urządzeń chłodniczych, klimatyzacyjnych i pomp ciepła*”. Propozycje te miały być kilka dni później prezentowane także na plenarnym spotkaniu zainteresowanych stron zorganizowanym przez Komisję Europejską w Brukseli.

Omawiane stanowisko zostało wypracowane wspólnie przez wszystkich członków AREA, w tym KFCh. Proces osiągnięcia konsensusu był długotrwały i poprzedzony niezwykle ożywioną dyskusją między członkami AREA, podczas której rozpatrywane były rozwiązania alternatywne. Emocje, a wręcz – niemalże kłótnie towarzyszące tym uzgodnieniom dowodzą ogromnej wagi sprawy dla branży chłodnictwa i klimatyzacji we wszystkich krajach unijnych. Ostatecznie, w głosowaniu nad przyjęciem zarysu ogólnoeuropejskiego systemu szkoleń i certyfikacji personelu i firm oddano 21 głosów (spośród 22 członków AREA), z tego 19 organizacji z 17 krajów głosowało „ZA”. Odnotowano jeden głos przeciwny (z Belgii), a Dania wstrzymała się od głosu, uzasadniając to dysponowaniem już własnymi rozwiązaniami legislacyjnymi w tym zakresie od wielu lat.

PROPONOWANA STRUKTURA

Myślą przewodnią wprowadzanego systemu certyfikacji ma być jego **prostota oraz łatwość do wdrożenia i stosowania**. Główne założenia opracowano w taki sposób, aby później mogły być ewentualnie rozszerzone do stosowania na wszystkie rodzaje czynników chłodniczych. AREA proponuje następującą ogólną strukturę organizacyjną:

Zgodzono się, aby uregulowania prawne obejmowały wyłącznie certyfikację, a nie sam proces szkoleń, analogicznie jak to wygląda w wielu innych branżach. Przytoczmy nasz ulubiony „przykład motoryzacyjny”: szkolenia może prowadzić praktycznie każdy przedsiębiorca, po spełnieniu określonych wymogów, natomiast egzamin „państwowy” na prawo jazdy prowadzony jest wyłącznie w upoważnionych placówkach. W chłodnictwie i klimatyzacji powinno być podobnie.

Urząd Centralny o statusie instytucji rządowej (np. Ministerstwo, Agencja lub inna agenda) powinien sprawować nadzór nad wdrażaniem systemu certyfikacji. Zadaniem Instytucji Certyfikujących będzie ocena kompetencji osób i firm, prowadzenie egzaminów, wydawanie i rejestracja cer-

3 AREA – Air-Conditioning and Refrigeration European Association. AREA, to założona w 1988 r. europejska federacja narodowych stowarzyszeń branży chłodnictwa i klimatyzacji. Zrzesza ona 22 organizacje branżowe z 19 krajów, w tym z 17 państw członkowskich UE oraz z Norwegii i Turcji. Członkami organizacji wchodzących w skład AREA są głównie firmy instalacyjne i serwisowe, lecz także producenci i dystrybutorzy urządzeń, w tym również członkowie takich organizacji jak EPEE, EUROVENT i IRWO. Członkowie AREA reprezentują łącznie ponad 9.000 firm, zatrudniających ok. 125.000 pracowników. Ich łączne obroty wynoszą ok. 20 mld Euro rocznie. Krajowe Forum Chłodnictwa jest członkiem AREA od kilku lat.

tyfikatów oraz ich późniejszy audyt. Oznacza to, po pierwsze, że certyfikaty nie powinny być wydawane dożywotnio, lecz na określony czas (np. 5 lat). Po drugie, nawet przed upływem tego terminu osoba lub firma posiadająca certyfikat będzie mogła go utracić, jeśli takie wnioski nasunęłyby się po przeprowadzonym audycie. Instytucje Certyfikujące powinny legitymować się doświadczeniem w zakresie chłodnictwa, klimatyzacji i pomp ciepła oraz winny wykazać się potwierdzonymi przez Urząd Centralny kompetencjami zgodnymi z europejskimi normami EN-45012 i EN-45013 / ISO 17024.

Komitet Doradczy, to stały zespół konsultacyjny wspierający misję kontrolną Urzędu Centralnego i doradzający w sprawach uszczegóławiania lub potencjalnej zmiany kryteriów certyfikacji. Według AREA, powinien on się składać z przedstawicieli rządu, placówek szkoleniowych i Instytucji Certyfikujących oraz odpowiednich stowarzyszeń branżowych (w tym także organizacji reprezentujących użytkowników urządzeń).

CERTYFIKACJA PERSONELU: DWIE KATEGORIE

Kwestia liczby poziomów certyfikacji wzbudziła najwięcej emocji podczas opracowywania systemu. Główny spór dotyczył tego, czy powinny być dwa stopnie uprawnień, czy też wystarczy jeden. Ostatecznie, biorąc pod uwagę przede wszystkim interes branży chłodnictwa i klimatyzacji, ale również uwzględniając praktyczną funkcjonalność systemu i punkt widzenia użytkowników instalacji, AREA proponuje wprowadzenie **dwóch poziomów kwalifikacji**, o różnym zakresie zadań i uprawnień. Pierwszą kategorię określono w oryginalnej wersji językowej jako „**Maintenance Technician**”, a drugą – jako „**Refrigeration Craftsman**”. Nie przesądzając jakie odpowiedniki zostaną przyjęte w rodzimej legislacji, na użytek niniejszego opracowania będziemy stosować tłumaczenia – odpowiednio – „**Wykwalifikowany Pracownik Obsługi**” (WPO) oraz „**Uprawniony Specjalista (d/s) Chłodnictwa**” (USCh).

Osoby dysponujące każdym z tych dwóch certyfikatów powinny mieć jednakowe kompetencje upoważniające do trzech podstawowych działań: (i) sprawdzania i analizy parametrów układu chłodniczego, (ii) oceny i diagnozy prawidłowości działania urządzenia oraz (iii) bieżącej kontroli szczelności i zapobiegania emisji czynnika. Natomiast niezwykle istotne jest to, że do ingerencji w układ chłodniczy (rozumianej jako dostęp do czynnika) będzie miał wyłącznie Uprawniony Specjalista (d/s) Chłodnictwa. Kwalifikacje na obu poziomach mają być oceniane w drodze egzaminu oraz poddawane okresowej weryfikacji przez Instytucję Certyfikującą.

W praktyce, WPO będzie zatrudnionym przez „operatora”⁴ pracownikiem utrzymania ruchu. Będzie on się zajmował obsługą, utrzymaniem urządzenia w bieżącej funkcjonalności oraz kontrolą szczelności. Dla dobra naszej branży oraz również w interesie finalnych użytkowników urządzeń ważne jest to, aby prawnie ustalić szczegółową listę zadań i kompetencji WPO. AREA zaproponowała taką listę, której podsumowanie przytoczyliśmy powyżej.

Uprawniony Specjalista (d/s) Chłodnictwa będzie zatrudniony przez certyfikowane przedsiębiorstwo. Osoby takie powinny posiadać uprawnienia do podejmowania wszelkich czynności związanych z instalowaniem, konserwacją, naprawami i kontrolą szczelności, aż po demontaż urządzeń i instalacji. Zakres kompetencji USCh także powinien być szczegółowo określony i zgodny z normami EN-378-1/2/3/4 oraz EN-13313.

AREA przygotowała projekt wymagań kompetencyjnych dla WPO i USCh. Zidentyfikowano i wyszczególniono aż 160 (sto sześćdziesiąt) cząstkowych kompetencji zawodowych, które mogą być potrzebne osobom pracującym w branży chłodniczej i klimatyzacyjnej. Pogrupowano je w 7 podstawowych grupach tematycznych oraz określono w jakich typach działań⁵ dane kompetencje i umiejętności są potrzebne. Wspomniane grupy tematyczne, to:

1. Podstawy termodynamiki (Basic Thermodynamics)
2. Komponenty (Components):
 - a. Sprężarka (Compressor),
 - b. Skraplacz (Condenser),
 - c. Parownik (Evaporator),
 - d. Zawór rozprężny i inne składniki (Expansion valve & other components);
3. Rurociągi (Piping),
4. Elektryka (Electrical),
5. Pomiary i analizy (Measurement and Analysis),
6. Komunikacja (Communications),
7. Przepisy bezpieczeństwa i ochrony środowiska (Environmental and safety regulations).

Ponadto, AREA opracowała także propozycję standardowych procedur sprawdzania szczelności urządzeń zawierających powyżej 3 kg czynników chłodniczych HFC oraz zestawienie niezbędnego wyposażenia technicznego. W tych zakresach propozycje są zbieżne lub bardzo zbliżone do aktualnie obowiązujących w Polsce przepisów prawnych dot. substancji kontrolowanych.

CERTYFIKACJA PRZEDSIĘBIORSTW

AREA i KFCh proponują, aby firma ubiegająca się o certyfikat w zakresie postępowania z gazami fluorowanymi (w tym z czynnikami HFC) spełniała następujące warunki:

- powinna złożyć formalne zobowiązanie do przestrzegania wymagań Rozporządzenia PEiR 842/2006;
- powinna zatrudniać (w wymiarze pełnego etatu⁶) co najmniej jednego Uprawnionego Specjalistę d/s Chłodnictwa;
- musi dysponować niezbędnym wyposażeniem technicznym;
- musi legitymować się wdrożonym systemem kontroli wykorzystania i dokumentacji obrotu czynnikami chłodniczymi;
- powinna stosować odpowiednie procedury dot. kontroli szczelności, odzysku, gromadzenia i raportowania danych oraz dokumentowania prac.

⁵ Zidentyfikowane przez AREA typy prac, to: (i) projektowanie, (ii) montaż i instalacja, (iii) sporządzanie raportów technicznych, (iv) napełnianie instalacji czynnikiem, (v) monitoring, (vi) wykrywanie błędów i usterek, (vii) demontaż.

⁶ W wymiarze pełnego etatu, choć nie koniecznie na umowę o pracę.

⁴ Por. definicję „operatora” ujętą w Rozporządzeniu 842/2006, przytoczoną we wcześniejszej części opracowania.

Zaproponowany system przewiduje możliwość uzyskania certyfikatu zarówno przez małą firmę, w tym w szczególności przez firmę jednoosobową działającą na zasadzie „samozatrudnienia”, jak również przez średnie i duże przedsiębiorstwa o rozbudowanej (wielooddziałowej) strukturze organizacyjnej. Zakłada się, że certyfikacją powinny być objęte wszystkie oddziały terenowe, a nie wyłącznie centrala firmy. Podobnie jak w przypadku certyfikacji personelu, certyfikaty dla przedsiębiorstw również muszą podlegać okresowej weryfikacji. Przeprowadzanie audytów będzie w gestii Instytucji Certyfikujących.

REJESTRACJA CERTYFIKATÓW

Ostatnie ważne zagadnienie, to rejestracja certyfikatów. Powinny powstać co najmniej cztery centralne rejestry związane ze stosowaniem czynników HFC, lub jeden ogólny rejestr zawierający niezbędne dane: o uprawnionych (certyfikowanych) przedsiębiorstwach, o Uprawnionych Specjalistach d/s Chłodnictwa, o Wykwalifikowanych Pracownikach Obsługi, a także o operatorach zatrudniających WPO (tj. osób dokonujących okresowych kontroli szczelności bez ingerencji w układ chłodniczy). Bardzo istotne jest bowiem to, aby operatorzy zatrudniający WPO również zostali objęci okresowymi audytami dokonywanymi przez Instytucję Certyfikującą.

Co więcej, należy zastanowić się nad dostępnością tych wszystkich rejestrów... Czy mają być to dane dostępne dla wszystkich, np. umieszczone w serwisach internetowych Instytucji Certyfikujących lub Urzędu Centralnego i regularnie aktualizowane? To bardzo ważna kwestia, w kontekście konieczności wzajemnego uznawania certyfikatów we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Jak inaczej potwierdzić posiadane kompetencje i uprawnienia oraz ewentualnie zweryfikować ich aktualność? Pozostawiam to pytanie do własnych przemyśleń, dla najbardziej dociekliwych z Państwa...

PODSUMOWANIE

Zanim rozpoczęto dyskusję, krótki referat wygłosiła jeszcze Pani Gabriela Konopka-Cupiał z Centralnego Ośrodka Chłodnictwa w Krakowie. Zaprezentowała ona wyniki projektu realizowanego przez konsorcjum COCH-u i holenderskiego instytutu TNO w latach 2004-2005, dotyczącego certyfikacji

personelu. Jego wyniki przedstawiono polskiemu Ministerstwu Gospodarki oraz Środowiska. Ku naszemu zadowoleniu, najważniejsze wnioski sformułowane przez wspomniane konsorcjum (choć nie tak szczegółowe) są zbieżne z obecnymi postulatami AREA.

Zgodziliśmy się wszyscy, że idealnie byłoby, gdyby udało się stworzyć w Polsce jedną ustawę, regulującą zarówno stosowanie substancji zubożających warstwę ozonową, jak i gazów fluorowanych. Ze wstępnych analiz prawnych wynika jednak, że takie rozwiązanie może nie być możliwe ze względów formalnych, legislacyjnych. Niemniej jednak strona rządowa zapewniła nas, że zrobi wszystko, aby obowiązujące w Polsce przepisy prawne dotyczące dwóch wspomnianych typów substancji były jak najbardziej spójne.

Przedstawione propozycje AREA dotyczące procedur systemu certyfikacji personelu i firm branży chłodnictwa i klimatyzacji spotkały się z ogólnym poparciem uczestników spotkania w Ministerstwie. Zostały one „ciepło” przyjęte zarówno przez stronę rządową, jak i przez organizacje branżowe. Przedstawiciele Ministerstwa uznali więc, że zreferowane przez Pana Marka Wawryniuka założenia są stanowiskiem całego sektora chłodnictwa i klimatyzacji w Polsce i zapewnili, że na spotkaniu 9 października w Brukseli będą zalecać Komisji Europejskiej akceptację tego systemu.

Michał DOBRZYŃSKI

w imieniu Fundacji PROZON
oraz Krajowego Forum Chłodnictwa

PS.: W dniu 9 października br. omawiane propozycje systemowe zostały zaprezentowane w Brukseli przez Prezesa Stowarzyszenia AREA, na spotkaniu zainteresowanych stron zorganizowanym przez Komisję Europejską. Otrzymałmy liczne potwierdzenia, że na tej konferencji polska delegacja rządowa, której towarzyszył także przedstawiciel KFCh, bardzo aktywnie popierała korzystne dla naszej branży postulaty AREA.

Więcej informacji na temat tego spotkania Czytelnik znajdzie w Nr 10/200 TCHK na str. 408.

